

Az Albatrosz krimisorozat magyar szerzőinek életútvizsgálata

Az 1960-as évek közepétől tapasztalható (kultúr)politikai „enyhülés” egyik példája volt a Magvető kiadó 1963-tól induló Albatrosz könyvsorozata, amely az első években még sokféle populáris műfajba (krimi, fantasztikus, sci-fi, háborús és kémregény) tartozó szöveget adott ki, s majd csak 1966-tól (az első Chandler-fordítás megjelenése) és 1968-tól (az első Simeon-fordítás megjelenése) után mozdult el lassan a krimi műfaja felé. A műfaj növekvő dominanciáját erősítette az is, hogy 1968-tól az Európa kiadó is színre lépett a jóval explicitebb című (Fekete könyvek) sorozatával.

A Magvető sorozatának első korszakában egy szerző játszik minden tekintetben meghatározó szerepet: Rejtő Jenőről és regényeinek újrakiadásáról van szó. A Rejtő-regények döntő része (20 kötet) 1964 és 1970 között jelent meg a sorozatban. Ez az időszak egybeesik az útkeresés időszakával – ugyanis, amint az említettük, csak az 1970-es évek elejére lesz domináns műfaj a bűnügyi regény. Másfelől, Rejtőn kívül 23 szerző (vagy szerzőpáros) jelentetett meg egy vagy – néhány esetben – több regényt a sorozatban. Ez a szám azt jelzi, hogy a műfaj 1945 utáni újraintézményesülésében a fordításokon túl idővel az eredeti szövegek is egyre komolyabb szerepet játszottak. Az alábbiakban erről lesz szó: a szerzői életutakat vizsgálva közelítünk a problémához. Ez a vizsgálat még korántsem tekinthető lezártnak: első fázisban csak az internet által fellelhető nyomokon tudtam elindulni – így mindaz, ami itt következik, a kutatás első eredményeinek összefoglalása. Ezek az eredmények azonban lehetővé teszik kétféle tipológia felállítását: 1. milyen csoportokba rendezhetők a szerzők?, 2. milyen életútmodelleket reprezentálnak azok, akik populáris irodalmi életművet építettek/építenek?

Előbb azonban szólnunk kell néhány szót magáról a sorozatról. A sorozat kötetei 1963 és 1990 között jelentek meg, a közel harminc év alatt 241 kötet került kiadásra (ebbe a listába nem számoljuk bele az egyébként számos – körülbelül harmincre tehető – újrakiadást). A sorozat a rendszerváltás és elsősorban annak következményei (a korabeli könyvkiadás összeomlása) miatt szűnt meg, bár tudható, hogy 1997-ben megpróbálták – sikertelenül – felújítani a sorozatot (három kötetjelent meg, ebből azonban egy – Chandler *Asszony a tóban* című regénye – újrakiadás volt).

Az egy évben kiadott kötetek számából is világos az a fentebb említett tendencia, hogy a hatvanas évek vége és a hetvenes évek legeleje még a stabilizálódás időszakának tekinthető,

de 1969-ben már nyolc, majd 1972-ben tíz új kötet jelent meg. A következő időszak (1972-1976) a térnyerés korszaka – a sorozatban innentől lesz domináns a bűnügyi regény műfaja. Az 1978 és 1987 közötti évek jelentik a csúcsideőszakot – ezekben az években legalább 10 új kötet jelent meg évente (a legtöbb, tizennégy, 1982-ben). 1988-tól viszont az egyre kevesebb kötet már egyfajta válságot jelez. A sorozatban 132 (16 különféle nemzetiségű) szerző regényei jelentek meg, s ez azt jelenti, hogy egy szerző átlagosan 1,82 regénnyel volt jelen a sorozatban – ez a szám arra utal, hogy a sorozat nem a szerzői életművekhez köthető, visszatérő szereplőn alapuló sorozat-elmet követte.

A sorozat mintegy harminc éve alatt huszonnégy magyar szerző vagy szerzőpáros ötvenhét regénye jelent meg (Rejtőt is ide számítva). A populáris irodalom területén gyakran előforduló gyakorlat szerint a huszonnégyből négy esetben azonosíthatunk szerzőpárosokat (Imre Gábor–Bojcsuk József: *A Vörös Túr*, 1967; Falus György–József Gábor: *A néma dosszié*, 1979; C. C. Kicker álnév alatt Harsányi Gábor (színész) és Révy Eszter (dramaturg): *Johanna és a médium*, 1984; Szikszai Károly–Tardi Gábor: *Zsarumelő*, 1989. A 24 szerző között csak három nőt (Gyürk Sarolta, Horváth Judit és Jeanne-Marie Joël álnéven Zsámboki Mária) találunk – pontosabban „három és felet”, ha az előbb említett Révy Esztert is ide vesszük, aki a C. C. Kicker név egyik felét adja.

Rejtőn kívül még nyolc szerző regényei jelentek meg álnéven. Ezek közül hat angol hangzású (Leslie L. Lawrence – Lőrincz L. László, T. O. Teas – Tóti András, C. C. Kicker – Harsányi Gábor és Révy Eszter, P. Michael Bush – Bokor Pál, Hermit Shark – Magyar K. László és Albert Harald – Kenessey András), kettő pedig francia hangzású (Jeanne-Marie Joël – Zsámboki Mária és E. J. Charon – Révész Gy. István).

Messze a legtöbb regény, huszonkettő, Rejtőtől jelent meg – azonban a hetvenes évek elejétől tőle már jórészt csak újrakiadásokat találunk. Őt Révész Gy. István követi – akitől saját neve alatt egy, E. J. Charon álnév alatt pedig 3 regény jelent meg. Három regényíró publikált három-három regényt (Leslie L. Lawrence, Kristóf Attila és Nemere István), mindenki más csak egy (esetleg két) kötettel képviseltette magát.

A továbbiakban Rejtő Jenővel és a regényeivel nem foglalkozunk – leginkább azért, mert az életműve, a többiekével ellentétben, lezárt – bár az kétségtelen, hogy Rejtő regényeinek megjelenése (pontosabban az, hogy a rendszer engedte ezeket a szövegeket megjelenni) törte az utat a populáris műfajok számára. A többi huszonhárom szerző közül – némi jóindulattal – csak egyet (Rubin Szilárd) találunk, aki elérte az irodalomtörténeti kanonizáltság bizonyos fokát: Keresztesi József tollából nemrégiben monográfia született az életművéről, aki több, eddig nem megjelent szövegét is kiadta. Mások (Nemere István, Lőrincz L. László) a magyar

populáris irodalom legsikeresebb szerzői közé számítanak ma is, életművük még korántsem lezárt. A többiek osztályrésze azonban a részleges vagy teljes feledés lett – pedig több olyan életművet is találunk, amely újraolvasásra lenne érdemes. Három olyan szerző is van (Magyar K. László, Szita György, Horváth Judit), akiről jelenleg semmit sem tudok, csak annyit, hogy regényük-regényeik jelent/jelentek meg a sorozatban. Kezdjük velük, hiszen az ő esetükben az életutak rekonstrukciója problémákba ütközik.

Horváth Juditnak csak egy regénye jelent meg, egy nagyon ígéretes, vidéki közösségre koncentráló regény, amelyben egy nyugdíjas bírósági titkárnő ered a rejtélyek nyomába (*Pince*, 1988). Szita Györgytől két regény is megjelent (1987, *Magánnyomozás*, 1988, *Segéd munkában*): Tóth Dénes rendőrszázados az elsőben magánszorgalomból kezd nyomozni, a másodikban pedig a rendőrséget otthagya, segéd munkásként kéri a segítségét. Mindkét regény nyomasztó látlet a nyolcvanas évek Magyarorszájáról. Magyar K. László három krimi publikált, kettőt ebben a sorozatban (1984-ben és 1988-ban), egy harmadikat pedig a rendszerváltás után (1991-ben). Ezek közül az egyik legérdekesebb a Hermit Shark álnév alatt megjelent regénye, amely kísérlet az amerikai *hard-boiled* krimi magyarországi átültetésére (bár a regény cselekménye nem magyar környezetben játszódik).

A következő csoportba azok a szerzők tartoznak, akik íróként, újságíróként, kritikusként, „hivatalból” gyakorló íróknak tekinthetők: vannak köztünk olyanok, akik csak kirándultak a regényírás (vagy a krimiírás) területére, mások azonban komoly műfaji életművet hoztak létre. Gyertyán Ervin (1925 – 2011) – aki Rejtő mellett az egyik első magyar író volt a sorozatban – nem elsősorban íróként, hanem filmkritikusként, filmesztétaként volt ismert. *A kibernerosz tiündöklése és bukása* című, a sorozatban megjelent regénye nem bűnügyi, hanem fantasztikus regény – jól jelzi a sorozat kezdő éveinek műfaji eklektikusságát. Molnár Gábor (1908 – 1980) a 20. század talán legnépszerűbb magyar útleírásírója, a tőle itt, 1972-ben megjelent *Gyémántmosók* című regény kalandregény. Ebbe a sorba – vagyis azon szerzők közé, akik megjelentek a sorozatban, de nem krimivel – illeszkedik Bokor Pál (1942 –) is, aki az 1970-es és 1980-as években az MTI tudósítójaként dolgozott. A P. Michael Bush álnéven 1987-ben kiadott, *A panda* című regénye politikai kalandregény. Itt kell kitérnünk a 20. század egyik legérdekesebb magyar szerzőjére, Rubin Szilárdra is (1927 – 2010), aki pályája elején az Újhold köréhez is tartozott, de aztán volt lapkorrektor, kiadói lektor, a Családi Lap munkatársa, a Központi Sajtószolgálat kulturális rovatvezetője, az Interpress Kiadó olvasószerkesztője. Néhány kötetnyi életművéből rendszerint a *Csirkejáték* című, először 1963-ban megjelent regényt szokták kiemelni. A Magvető sorozatában a *Vacsora a farkasveremben* című krimije jelent meg 1973-ban, hűen egy olyan szerző imázsához, aki csak ritkán publi-

kált, azonban a szövegei utólagos perspektívából általában jelentősnek bizonyultak. Ebben az esetben is ez a helyzet: egy csavaros történetről van szó, amely egyszerre felel meg a műfaji sémáknak és tart azoktól távolságot.

E csoportba tartoznak azok a szerzők is, akik – a fentebb említett Szita Györgyhez és Magyar K. Lászlóhoz (bár ő három, de egymással nem összefüggő regényt publikált) hasonlóan – csupán két krimi jelentettek meg, így az ő esetükben sem beszélhetünk műfaji életműről. Az egyik Fülöp János (1929 – 1983), aki a középiskola elvégzése után üzemi munkásként kezdett dolgozni, majd az ifjúsági sajtóban jelennek meg írásai. Riportokat, regényeket publikál, forgatókönyveket ír. Az ő nevéhez fűződik a Magyar Televízió egyik első nagy vállalkozásának, az 1968-ban bemutatott *Bors* című sorozatnak a forgatókönyve. Az eredetileg három részesre tervezett regénysorozat két kötete 1983-ban és 1985-ben jelent meg. A kommunista hős kalandjai mellett Fülöp két kötetnyi bűnügyi történetet is kiadott: 1979-ben az Albatrosz sorozatban, majd 1983-ban a Népszava kiadásában 2-2 kisregény jelent meg *Gordiusz mester nyomoz* címmel. A nyomozó egy félig nyugalomba vonult rendőr, dr. Nagy Sándor őrnagy, aki nemcsak Budapesten, hanem a korabeli vidéki Magyarországon is nyomoz, sőt az egyik történet egy gyári munkásszállón játszódik. Jeanne-Marie Joël néven két krimi jelent meg: 1989-ben a *Ne nyeld le szó nélkül*, 1991-ben pedig a folytatása (*Nyugodjék békében?*, Arkánum kiadó). Az álnév mögött a szerkesztőként, íróként és fordítóként is jól ismert Zsámboki Mária rejtőzött, aki e krimin túl romantikus regényeket is írt különböző álnevek alatt. Az első, 1989-es regény fordítójaként ő, a második regény fordítójaként pedig Angyalosi Gergely tűnik fel, s az sem meglepő, hogy a történetek (az álnév hangzásának megfelelően) francia közegben játszódnak.

Szintén e csoport alcsoportját alkotják azok a szerzők, akik ebben a sorozatban kezdtek el publikálni, s aztán az idők során komoly populáris kulturális életművet építettek fel. Azonban mindegyik életműre az jellemző, hogy – megkerülve a szocialista Magyarország reprezentációját – egzotikumon alapulnak, s a krimi műfaji hagyománya mellett más műfajok (kém, kaland, sci-fi) kódjait is alkalmazzák. Időrendben az első ilyen szerző Nemere István (1944 –), aki kalandos lengyelországi kitérő és disszidálási kísérlet után 1972-ben tér vissza Magyarországra, 1975-ben szerez könyvtár szakos diplomát az ELTÉ-n, és 1980-tól válik szabadúszó íróvá, és akinek 2012-ig kb. 600 könyve jelent meg. Az Albatrosz sorozatában megjelent regényei már jól jelzik a későbbi műfaji változatosságot: az 1974-es *A rémület irányítószáma* egy krimi, egy magyar kisvárosban megtörténő hármasság gyilkosság felderítése, az 1977-es *A Triton-gyilkosságok* című regény már keveri a krimi és a sci-fi kódjait, míg az 1982-es *A sötétség határán* című regény akcióregény biológiai fegyvereket megszerző terro-

ristákkal. Szintén itt jelent meg az első kötete az orientalistaként is ismert írónak, Leslie L. Lawrence-nek (Lőrincz L. László, 1939 –), aki írói pályáját ifjúsági regényekkel kezdte, majd fantasztikus, sci-fi és kalandregényekkel folytatta, s aki az 1980-as évek elején ráérezett arra, hogy van egy úr, amelyet az egzotikus kalandregényei betölthetnek. Az Albatrosz sorozatban jelent meg az első, a második és a hatodik, álnéven írt regénye (1983: *Sindzse szeme*, 1985: *A Karvaly árnyékában*, 1988: *A gyűlölet fája*). Az előbbiekhöz képest jóval kisebb és talán kevésbé ismert T. O. Teas életműve. Az álnév mögött a fordítóként nevet (és olykor negatív hírnevet) szerzett Tótiusz András (1950 – 2013) állt. Csakúgy, mint az előző két szerző esetében, az írói karrier a rendszerváltozás után az ő esetében is folytatódott. Az Albatrosz sorozatban két regénye jelent meg: 1986, *Öld meg puszta kézzel* – amit az első magyar karatés krimiként is emlegetnek – és 1987, *Gyilkosság vízum nélkül*.

E csoportban két olyan szerző is van, akik korabeli, magyar környezetben játszódó bűnügyi regények publikálásával hoztak létre jelentős, több kötetből álló életművet: Gyürk Sarolta (1931? – 1988) és Kristóf Attila (1938 – 2015). A pécsi Agatha Christie-ként is aposztrofált szerzőnőről keveset lehet tudni: 58 évesen, 1988-ban halt meg, eredetileg grafikus volt, majd krimik írásának szentelte idejét. 1980-ban jelent meg az első, a *Heten, mint a gonoszok* az Albatrosz sorozatban, majd ezt 1988-ig még hat, különböző kiadóknál megjelent kötet követte, ezek esetében azonban nem, vagy csak alig látjuk a visszatérő szereplő logikáját: csupán két olyan regény van (*Méregpohár*, *A pók hálójában*), amelyben egy Kertész Pál nevű nyomozó jelenik meg. Az író kiadott még – magánkiadásban – egy novellákat tartalmazó kötetet, amelyben már sci-fi történeteket is találunk, s halála után jelent meg egy sci-fi regénye. Talán annak a Kristóf Attilának a pályája tekinthető a műfaj szempontjából a legváltozatosabbnak, aki egész életében a Magyar Nemzet újságírójaként dolgozott. 1971 és 1991 között különböző kiadóknál nyolc olyan bűnügyi regényt jelentetett meg, amelyek mindegyikében egy kriminálpszichológus, Dér Ádám nyomoz. A nyolcból három az Albatrosz sorozatban jelent meg (1973: *A feledékeny gyilkos*, 1975: *A csónakázó gyilkos*, 1981: *Valakit mellém temettek*). Mint látjuk, a címek egy idő után nem jelzik, hogy itt sorozatról van szó. A szerző 1989-ben Shriek Black álnéven is kiadott egy regényt (*A sátán tanítványai*), s érdemes azt is megemlíteni, hogy valós eseteket feldolgozó dokumentumregényeket is írt (1986: *Konok zsaruk, hiszékeny gyilkosok*, 1990: *Egy év a konok zsarukkal*). Gyürk Sarolta életműve a szerző halála miatt szakadt félbe, Kristóf Attila azonban 1991 után felhagyott a bűnügyi regények írásával. Vajon úgy érezte, hogy a Dér Ádám-történetek egy új kontextusban nem folytatódhatnak?

Egy következő csoportban három szerzőpárost az köt össze, hogy mindannyian a társ-művészetek területéről (színház, film) érkeznek. A legérdekesebb egy olyan írói társulás,

amely két kötetet eredményezett (vagyis ebben az esetben sem beszélhetünk sorozatról). A C. C. Kicker álnév a színészként jól ismert Harsányi Gábor és a dramaturgként dolgozó Révy Eszter társulását rejtí. A *Johanna és a médium* 1984-ben jelent meg az Albatrosz sorozatban, majd két évvel később a *Johanna és a Dräher utcai gyilkosság*. Mindkét kötet borítóján ott látjuk a színész arcát is – az ismerősség vonzónak tehető az olvasó számára a kötetet, s lehetővé tette az álnév azonosítását is. A másik két szerzőpáros kötetében azonban egy jól ismert tömegkulturális gyakorlattal találkozunk: egy már létező audiovizuális alkotás meg-regényesítésével. Az 1977-ben forgatott *A néma dosszié* című filmet Mészáros Gyula rendezte, a forgatókönyvet ő és Falus György írta. A kémtörténet (tehát nem bűnügyi történetről van szó) meg-regényesített változata Falus és József Gábor neve alatt jelent meg – a könyv borítója, amelyen a film egy jelenete látható, világossá is teszi a filiációt, s egyben már az olvasás megkezdése előtt az olvasó filmnézői emlékezetére apellál, így az olvasás a már látottak és a most olvasottak konfrontációján alapulhat. A regény szerzői 1980-ban egy másik, közösen írt kémtörténetet is publikálnak (*A Katamarán akció*). Falus egyedül és Dohány Zoltánnal közösen is írt még bűnügyi-kém történeteket (amelyek jórész valós eseményekből inspirálódtak). A sorozat az egyik utolsóként megjelent könyve pedig egy televíziós sorozat egy epizódjának meg-regényesített változata: Koltai Róbert főszereplésével készült a *Zsarumelő* c. televíziós sorozat – amennyiben egy két részes krimi-vígjátéksorozat annak tekinthető. Az 1985-ben készült tévéfilm 1989 decemberében került bemutatásra, s ezt kísérhette az első rész regényváltozata, amelynek borítóján Koltai Róbert látható. Az írók: Szikszai Károly és Tardi Gábor (1955 – 1989). Bár ez utóbbinak jelentek meg könyvei, mégis mindketten inkább televíziós munkáik miatt ismertek: az *Angyalbőrben* című sorozat forgatókönyvírói között találjuk őket, Szikszai pedig a *Família Kft.* című sorozat egyik írója is volt.

Az utolsó csoportban az a négy szerző található, akik más foglalkozást űztek, mint a hivatásszerű írás, de néhány kötet erejéig erre a területre kirándultak – ez a bűnügyi regény műfaja esetében nem egyedülálló jelenség. Imre Gábor és Bojcsuk József 1967-ben megjelent *A Vörös Túr* című regénye az 1930-as évek Magyarországon játszódik és egy 1919-es gyilkosság elkövetőinek levadászását meséli el – ez sejtetni enged, hogy a regény mozgalmi aspektusa igen erős. A szerzők katonatisztek (Bojcsuk ráadásul ukrán származású), akik amellet, hogy szakkönyveket is írtak, megjelentettek egy szintén közösen írt hidegháborús akcióregényt is (1961, *Mairelandi veszedelem*). A saját eseteit megíró, egykori rendőr, Mág Bertalan (1911 – 2001) neve ma sem ismeretlen – jóllehet könyveit már kevésbé ismerik. Mág valós eseteket feldolgozó könyvei közül az első az Albatrosz sorozatban jelent meg 1969-ben – ekkor még kevésbé él a fikcionálás eljárásaival. A cím – *Nyomon a Mág-csoport* – ezt az

önéletrajzi aspektust jelzi. A sorozatban az első magyar, álnéven megjelent krimi Albert Harald 1969-ben kiadott *Esős november* című regénye volt. A franciás környezetben játszódó regény szerzője minden bizonnyal az az 1942-ben született Kenessey András, aki művészettörténészként lett ismert, de kritikái, művészettörténeti írásai mellett szépirodalmat is publikált, majd 1990-től műkereskedelemmel kezdett foglalkozni, s akinek *A nyomozást abbahagyni!* című könyve a Somogyi-Bacsó-gyilkosságot dolgozza fel. Bogdán István (1922 – 2001) levéltáros, történész, a papírgyártás és több más hazai kézműves iparág történetének egyik legjelentősebb hazai kutatója, aki ifjúsági íróként is ismert lett, s aki 1977-ben jelentette meg krimimeséjét, az *Őfelsége magánnyomozója* című regényt. A Filamér nevű nyomozó azóta is a köztudat része. A regény 2006-os újrakiadása azt ígérte, hogy további kötetek jelennek majd meg, ez azonban mind a mai napig nem történt meg. Lux Péter álneve mögött egy másik kiváló történész, a fiatalon elhunyt Lackó Mihály (1948 – 1997) rejtőzik, aki pszichotörténeti jellegű kutatásaival hívta fel magára a figyelmet: az 1987-ben megjelent *Az utolsó vacsora* egy családi körben játszódó, rejtélyfejtő regény.

A fentebbi áttekintés több – részben még nem kellően alátámasztható – következtetés levonását teszi lehetővé – ezek egyúttal összefüggésben állnak a populáris műfajok akkori/jelenlegi státuszával is.

1. Bár a sorozat döntően a bűnügyi regényt részesítette előnyben, több egyéb populáris műfajba tartozó szöveg is megjelent itt – s ez nem csupán sorozat útkereső éveire volt jellemző, hanem a későbbi időszakra is. A populáris szövegek médiumok közti vándorlására is találunk példát az audiovizuális alkotások megregényesítésével. A korszak magyar bűnügyi regényei esetében azonban csak elvétve találunk példát arra, hogy egy írói életmű visszatérő hős köré szerveződne, vagy hogy a sorozat-elv határozná meg a publikációt. Ez minden bizonnyal azzal is összefüggésben áll, hogy egy-egy szerző életműve különböző kiadónál jelent meg, s ez nem kedvezett a sorozat-elv szerinti életműépítésnek: Kristóf Attila nyolc regényből álló sorozata négy különböző kiadónál jelent meg.

2. A listán található nevek sokasága és relatív ismeretlensége összhangban áll azzal, hogy az irodalomtörténetírás eddig ebből a korszakból – egy jól definiálható irodalomfogalmat működtetve – csak „a jéghegy csúcsával” foglalkozott. A Franco Moretti által felvetett problémába ütközünk: a „jelentős” írók szövegeire koncentráló *close reading* gyakorlatával együtt az elmúlt korszakok irodalmi termésének jelentős része gyakorlatilag láthatatlanná vált.

3. A listán találunk amatőröket (akik egy része íróvá vált) és olyan „profi”-kat, akik eleve íróként működtek, vagy az újságírás, a társművészetek felől érkeztek. A legtöbb szerző esetében csak olyan kirándulás történik a populáris műfajok területére, amely egy-két regény erejéig tart. De többen is vannak – mint láttuk –, akik jelentős életművet hoztak/hoznak létre, s akik életútmodelleket is reprezentálnak: Nemere István, a szabadúszó író, aki könyvet könyvre halmoz; Leslie L. Lawrence, az orientalista író, aki az ismeretek terjesztését kombinálja a kalandossággal; T. O. Teas, a fordító-író, aki távol-keleti populáris kulturális referenciákat épít a szövegeibe; Gyürk Sarolta, aki grafikusból vált rejtélyfejtő regényei által egyfajta magyar Agatha Christie-vé vagy Kristóf Attila, az újságíró-író, akinek különféle szövegeiben megtalálható a riportokat készítő újságíró érzékenysége – mindőjük életútját a tudatos életműépítés jellemezte/jellemzi.

4. Úgy tűnik, hogy a rendszerváltás időszaka döntően meghatározta a sorozat és a bűnügyi regény műfajának hazai helyzetét. Az 1980-as években egyre több szerző jelent meg a sorozatban egyre változatosabb szövegekkel, de az évtized vége és a kilencvenes évek eleje – amikor is a könyvkiadás óriási válságba kerül – megtöri a szerzők útját. Vajon miért nem ír ekkortól krimiket Kristóf Attila? Nem lett volna mit mondania a kilencvenes évekről? Ezt aligha hihetjük. Nem ő az egyetlen példa arra, hogy egy krimiszerző életműve abbamarad.

5. Ezzel összefüggésben kell újabb megvilágításba helyezni az ún. „szocialista krimi” terminust. El kell különítenünk a szó szoros értelmében vett szocialista krimit, amely esetében a politikai ideológia nyomot hagy a szövegen. Ehhez képest más az a szocialista korszakban megjelenő bűnügyi regény, amely magyar környezetben játszódik, s a választott alműfajnak megfelelően a korabeli viszonyokra, életmódokra is reflektál – ide tartoznak Gyürk Sarolta vagy Kristóf Attila regényei. Harmadsorban pedig ott vannak azok a bűnügyi regények, amelyek nem magyar (hanem nagyon gyakran egzotikus) környezetben játszódnak (pl. T. O. Teas vagy Leslie L. Lawrence regényei) – talán nem véletlen, hogy ez az irány a kilencvenes évek eleji törés ellenére is folytatható, sőt egyre inkább kiaknázható volt.

Az azonban a fenti áttekintésből bizonyosnak látszik, s egy szorosabb, a szövegekre koncentráló elemzés ezt bizonyosan alá is tudja majd támasztani, hogy a magyar bűnügyi regény a szocialista korszakban komplexebb képet mutat, mint ahogyan azt az általános köz- és szakmai vélekedés gondolja.